

Dansens og musikkens rødder 3

Oxekow

af Per Sørensen

Da vi i år skal have Oxekow fra Fyn til Landsstævnet, kan det være spændende at fortælle om dens historie.

Når man studerer dansens og musikens historie og opståen, fortøner det meste sig i tåge, og kun enkelte glimt finder man hist og her, dog - når vi taler om Oxekow, tror jeg, at vi er kommet tilbage til roden. Oxekow findes i mange spillemandsbøger og dansebeskrivelser, og de fleste er varianter af hinanden, nogle med færre repriser og mindre dans end andre, men dog det samme grundlag.

Andre før mig har vist interesse for Oxekow, bl.a. har Svend Jørgensen (se: Dansens og musikkens rødder 1) i Hjemstavnsliv skrevet om dansen. Han nævner, at han har fundet musikken i mange afskygninger og med mange forskellige navne, såsom: Oxekow, Ousekov, Oxekopf, Oxkoph, Okseko o.s.v.. Dog var han helt sikker på at have fundet den oprindelige musik, da han i en håndskreven nodebog til undervisningsbrug fra Ærøskøbing, dateret år 1800, fandt " Quadrille á V. Oczakow" . På nodebogens forside stod der således med snirkler og sving:

*"Musikalisk Haand Bog
af
Adskillige Stykker
til
At Lære at Spille paa Claver
Som og skal bruges til Exsertitie
for
Christian Iosephsen Weber
Erroeskiøbing 1800"*

Denne Oxekow-melodi fra Ærø er i øvrigt den melodi, der kommer med i Fyns heftet til Oxekow-dansen fra Tåsinge, senere kommer den med som nr. 105 i "358".

Efter denne opdagelse var Svend Jørgensen ikke i tvivl om, at Oczakow var navnet på komponisten til melodien, og han efterlyste i Hjemstavnsliv, om andre havde oplysninger om denne komponist.¹

I et af de senere numre af Hjem-

stavnsliv² var der et svar på Svend Jørgensens efterlysning fra hr. Ernst J. Borup (forfatteren til "Hej spil op I gæve spillemænd"). Han skrev følgende:

"I anledning af Hr. Sv. Jørgensens oplysninger om navnet Oksekov eller Oxekow i Hjemstavnsliv nr. 4 for December 1934, tillader jeg mig at oplyse, at navnet "Oczakow", som findes på den gamle spillemandsbog fra Ærøskøbing fra året 1800 ikke behøver at være et personnavn, men kan være navnet på byen Otschakow i Ukraine ved Dnjeprs munding, oprindelig en tyrkisk fæstning, erobret af russerne i 1737 og 1788. I Grundvigs "Mands Minde" side 16 fortæller Gr., hvilket indtryk det gjorde på ham, da han som barn hørte, at "Russerne havde taget Oczakow med storm og inden Påske være i Konstantinopel". I samme bog side 34 nævner han atter byen og staver atter navnet Oczakow, ligesom det staves på den gamle nodebog. Dette hindrer ikke, at en person kan have båret samme navn, men kunne dog tyde på, at dansen "Oxekow" eventuelt bærer sit navn efter byen. Kunne den mon ikke oprindelig stamme derfra?"

Ernst J. Borup. "

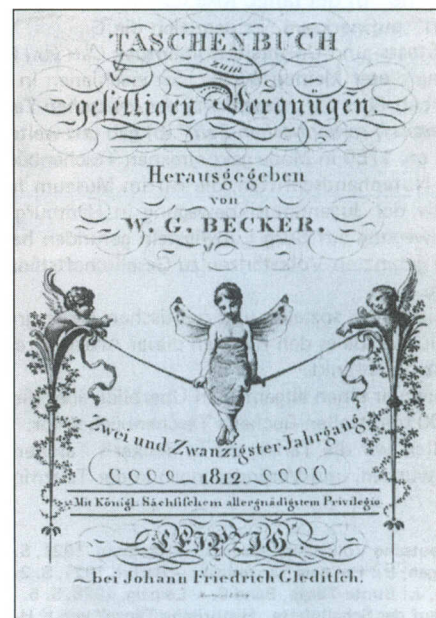
Efter dette indlæg skrives der ikke mere om Oxekow, og dog havde hr. Borup så inderlig ret, for hvis man havde kendt danseindsamler Carl Godvins artikel fra Kbh. Historiske årbog, hvor han skriver om "Roskilde-Egnens gamle danse", ville man have kunnet se, at han i en spillemandsbog havde fundet en turdans benævnt "**Oksekovs Belejring**".³

Vi har altså en dans opkaldt efter en bestemt krigsbegivenhed i Julen 1788, hvor russerne belejrede og erobrede den tyrkiske fæstning Otschakow.

Men lad os nu vende blikket mod Tyskland.

I Leipzig 1791 begyndte bog- og nodeforlægger F. R. W. Müller, senere W. G. Becker, at udgive en " Lommebog til selskabelig Fornøjelse". Denne lommebog kom hvert år fra 1791 til 1831. Indholdet i disse årlige lomme-

bøger til selskabelig fornøjelse spænder fra at være kalender til små romaner og fortællinger, små teaterstykker, kendte forfattercitater, over naturbeskrivelser, rejsebeskrivelser, sange, selskabslege, graneret med skønne kobberstik af landskaber, bybilleder og kendte personer, og hvert eneste år fra 1791 til 1827 var der et tillæg med de nyeste selskabsdanse, som var på mode lige netop det år. Disse dansetillæg indeholdt dansebeskrivelser, dansnotation (figurtegninger) og noder.⁴

Eksempel fra forsiden af Beckers lommebog 1812.

Netop i den første årgang fra 1791⁵ finder vi dansen "**Seize à la Oczakow**" (Seize betyder kvadrilleopstilling med 8 par). I forordet står der dog, at den både kan danses af 4 og 8 par. Denne Oczakow er både i melodi og dansebeskrivelse næsten identisk med, hvad vi kender fra Danmark; men lad os se lidt nærmere på den tyske melodi fra 1791, som er trykt 9 år før den danske håndskrevne node fra Ærøskøbing.

Seize à la Oczakow

Leipzig 1791

Her er den tyske dansebeskrivelse fra 1791 (oversat fra tysk efter bedste evne).

Opstilling og repriseinddeling er påført af mig.

Opstilling *8 par (1. og 2. par med ryggen til front, til venstre for 1. og 2. par står 3. og 4. par, overfor 1. og 2. par står 5. og 6. par. Til højre for 1. og 2. par står 7. og 8. par).*

1. reprise *Stor kreds eller de sædvanlige ture.*

2. reprise *4 modstående par kæde, 2 og 2 med hinanden. De andre 4 modstående par det samme.*

3. reprise *4 par vis à vis går mod hinanden og 2 balancé – går tilbage og 2 balancé.*

De andre 4 par vis à vis det samme.

4. reprise *De første 4 par går mod hinanden, klapper 3 gange i hænderne – igen tilbage på plads, klapper 3 gange i hænderne. De andre 4 par det samme.*

5. reprise *De 4 nærmest stående par, som par 1, 2, 3, 8 og par 4, 5, 6, 7 med hinanden kreds til højre og til venstre eller alle 8 par den store promenade.*

Noderne i lommebogen er oprindeligt med 3 stemmer: 1. violin, 2. violin og bas. I forordet til 1791- udgaven står der, at hvis dansen foregår i små sale, er det udmærket med disse 3 stemmer, og man kan undvære blæserne. Hvis man ønsker, at blæseinstrumenterne skal være med, kan en musikkyndig hurtigt lave blæsestemmer. Ligeledes står der: *“Til Die Seize der Oczakow hører der egentligt et fuldstændigt janitsharorkester, og den mister meget uden de blæsende instrumenter”*.

Omkring 1770 havde næsten ethvert militærkorkester i Europa indført janitsharbesætning, som kunne bestå af følgende instrumenter: diskant- og tenorobo, fløjter af forskellig slags, 2 pauker, 1 stortromme, 2 slags bækkener og 1 triangel.

Morsomt er det, at vor gamle almuedans Oxekow faktisk er en dans til det “bedre borgerskab”, koreograferet mellem militærbegivenheden i Ukraine Julen 1788 til den bliver trykt i lommebogen 1791, og at musikken oprindeligt har lydt med fuld militærklang incl. trommer og slagtøj - for at symbolisere krigsbegivenheden.

Jeg tror, man også kan sige, at når de to rækker går mod hinanden, virker det som to hære, der står overfor hinanden og spiller med musklerne.

Spændende er det også, at der kun går 9 år inden musikken er at finde i en dansk nodebog.

Det kunne i øvrigt være interessant, hvis en anden har tid til at undersøge, om der findes mere skriftligt på dansk om den russiske belejring af den tyrkiske befæstning i Otschakow i Julen 1788. Der må være skrevet noget om det i aviserne, når det var så kendt, at selv den lille 5 årige Grundtvig hører de voksne tale om det i hjemmet, så han senere selv, som voksen, kan skrive om begivenheden i de historiske betragtninger “Mands Minde”.

Kildehenvisninger:

- 1 “Oxekow” af Svend Jørgensen. Hjemstavnsliv nr. 4 - 5. årgang 1934
- 2 “Oxekow” af Ernst J. Borup. Hjemstavnsliv nr. 1 - 6. årgang 1935
- 3 “Roskilde-Egnens gamle Danse” af Carl Godvin. Kbh. Historiske Årbog 1917 side 144
- 4 “Modetänze um 1800” af Elfriede og Karl-Heinz Lange. Deutscher Bundesverband Tanz 1984
- 5 Findes på Hamborg Staats- und Universitätsbibliothek i Carl von Ossietzky-samlingen.